

บทที่ 2

แนวคิดในการเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหายและ จำเลยในคดีอาญา

เมื่อมีการดำเนินคดีอาญากับบุคคลในความผิดฐานใดฐานหนึ่ง นอกจากกระบวนการยุติธรรมที่ต้องพิจารณาว่าจำเลยผู้ถูกกล่าวหากระทำผิดและสมควรได้รับโทษหรือไม่แล้ว กระบวนการยุติธรรมยังต้องพิจารณาต่อการเยียวยาความเสียหายแก่บุคคลที่ได้รับผลร้ายเนื่องจากการกระทำผิดนั้น นอกจากนี้ บุคคลที่ถูกฟ้องเป็นคดีก็อาจได้รับการเยียวยาความเสียหายด้วยเช่นกันในกรณีที่ถูกล่วงละเมิดสิทธิอันเนื่องมาจากการตกเป็นจำเลย ดังนั้นเมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้นแก่ผู้เสียหายหรือจำเลยดังกล่าวแล้ว ตามแนวคิดทั่วไปมีช่องทางที่จะได้รับการเยียวยาความเสียหายให้แก่บุคคลเหล่านั้นอย่างไรได้บ้าง

2.1 แนวคิดในการเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหาย

เมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น บุคคลที่ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม และได้รับความเสียหายนั้น ย่อมมีสิทธิได้รับการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นดังกล่าว ซึ่งแนวคิดในการเยียวยาความเสียหายให้กับผู้เสียหายนั้น อาจแยกพิจารณาได้ดังนี้

2.1.1 แนวคิดในการเยียวยาแก่ผู้เสียหายโดยรัฐ

เมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นกับบุคคลใด ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดนั้นย่อมสามารถทำการฟ้องร้องป้องกันสิทธิของตนเองโดยเรียกค่าเสียหายทางแพ่งจากการกระทำผิดนั้นๆในฐานที่เป็นละเมิด(Tort)¹ อย่างไรก็ตามกรณีละเมิดจะมีผลเพียงแต่ให้เกิดสิทธิฟ้องร้องทางแพ่งสำหรับค่าสินไหมทดแทนเพื่อละเมิดแต่เพียงเท่านั้น แม้ว่าการกระทำละเมิดจะเจือไปด้วยความผิดที่ฝ่าฝืนต่อกฎหมายอาญาอยู่ก็ไม่ทำให้เกิด

¹ หลักการดังกล่าวเมื่อพิจารณาตามกฎหมายไทยปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420

ประโยชน์ประการอื่นแก่ผู้เสียหายในการที่จะได้รับการเยียวยาด้วยวิธีการต่าง ๆ เพราะเหตุที่ต้องตกเป็นเหยื่อของการกระทำความผิดอีก²

วิธีการเรียกร้องทางแพ่ง (Civil Lawsuit) ดังที่ได้กล่าวนี้อาจทำให้ผู้เสียหายได้รับความเดือดร้อนเกินสมควร เนื่องจากการใช้สิทธิฟ้องร้องคดีในศาลทางแพ่งใช้เวลาในการดำเนินคดีตั้งแต่ขั้นตอนแรกจนกว่าจะได้รับการชำระค่าเสียหายจะใช้เวลายาวนาน จนทำให้ผู้เสียหายหรือทายาทมักจะไปตกลงกับจำเลยนอกศาล³ จากแนวทางปฏิบัติเช่นนี้จึงเป็นตัวบ่งชี้ได้ว่าความศรัทธาของประชาชนต่อกระบวนการยุติธรรมนั้นได้เริ่มเสื่อมถอยลง เมื่อพิจารณาตามหลักการที่ว่าความล่าช้าของกระบวนการยุติธรรมที่ล่าช้าย่อมถือว่าเป็นความยุติธรรมอยู่ในตัว (Justice delay is justice deny)

โดยที่ทุกฝ่ายเล็งเห็นว่าการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายเป็นสิ่งที่มีความสำคัญในด้านการปฏิบัติงานตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เมื่อปราศจากความร่วมมือของพยานและผู้เสียหายแล้วก็อาจทำให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ บ่อยครั้งที่บุคคลเหล่านี้ถูกปฏิเสธความช่วยเหลือจากหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม หรือใช้เป็นเพียงเครื่องมือในการเอาโทษผู้กระทำความผิดเท่านั้น ดังนั้นในปี ค.ศ. 1985 สมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ (General Assembly of United Nations) จึงได้ทำการประกาศรับรองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาไว้ใน “ปฏิญญาดำเนินการด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับผู้เสียหายในคดีอาญาและการใช้อำนาจโดยมิชอบ” (Declaration of Basic Principle of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power, 1985) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดหลักการที่เจ้าหน้าที่ของรัฐพึงปฏิบัติต่อผู้เสียหายในคดีอาญานับแต่เริ่มต้นคดี อันเป็นการคุ้มครองผู้เสียหายในการดำเนินกระบวนการ

² ในอดีตผู้เสียหายมีสิทธิเรียกทรัพย์สินที่ต้องเสียไปจากการกระทำความผิดทางอาญาคืนได้ตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 บทบัญญัติดังกล่าวก็เป็นการเรียกจากจำเลยโดยตรงเช่นเดียวกับการฟ้องคดีละเมิด หากแต่เป็นการเรียกร้องเพื่อให้ได้รับค่าชดเชยเนื่องจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมไม่ แม้ในปัจจุบันจะมีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ตาม พระราชบัญญัติ แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฉบับที่ 24 พ.ศ. 2548 ที่ให้สิทธิแก่ผู้เสียหายในการยื่นคำร้องขอค่าสินไหมทดแทนได้ก็ตาม แต่บทบัญญัตินี้ยังคงเป็นหลักการเดิมที่เป็นการบังคับเอาจากจำเลยโดยตรง

³ Tatsuya Ota, “Victims and Criminal Justice”, (Japan: Keio University Press Inc., 2003), p.109.

ยุติธรรมทางอาญา และเพื่อให้แน่ใจได้ว่ารัฐได้ดำเนินการอย่างเต็มความสามารถในการช่วยเหลือผู้เสียหาย ในขณะที่เดียวกันก็ไม่ใช่เป็นการละเมิดสิทธิของจำเลยอันพึงมีตามรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้เพื่อเป็นการกำหนดรูปแบบสำหรับการบัญญัติกฎหมายของรัฐอย่างเหมาะสม

เป็นที่ทราบกันว่าวิธีการทางแพ่งจะมีผลต่อเมื่อผู้กระทำความผิดมีทรัพย์สินพอที่จะจ่ายเป็นค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายเท่านั้น แต่ในทางปฏิบัติแล้วผู้กระทำความผิดหรือจำเลยในคดีอาญาส่วนมากกลับเป็นคนยากจน หรือในบางกรณีก็ไม่สามารถเรียกเอาจากผู้กระทำความผิดได้เนื่องจากผู้กระทำความผิดเสียชีวิตไปในก่อนหน้านั้นแล้วโดยที่ไม่มีทรัพย์สินอื่นๆ อีก หรือในกรณีที่ร้ายกว่านั้น คือไม่สามารถแสวงหาตัวผู้กระทำความผิดมาเป็นผู้รับผิดชอบให้แก่ผู้ได้รับความเสียหายได้เลย

ดังนั้น ในปัจจุบันจึงมีบางประเทศได้กำหนดให้มี กองทุนสาธารณะ (Public Funds) สำหรับจ่ายเป็นค่าชดเชยให้กับผู้ที่ตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรม หรือทายาท⁴ การจ่ายเงินดังกล่าวโดยทั่วไปจะจ่ายเป็นค่ารักษาพยาบาล ค่าขาดรายได้ของเหยื่อ ตลอดจนค่าชดเชยความเจ็บปวดทรมานที่เป็นไปได้ แต่ไม่รวมมูลค่าทรัพย์สินที่สูญเสียไป ยกเว้นแต่เป็นการสูญเสียเนื่องมาจากการกระทำต่อตัวบุคคล⁵

ด้วยเหตุผลอันเป็นข้อด้อยของระบบการเรียกค่าสินไหมทดแทนดังกล่าวนี้ทำให้รัฐต้องเข้ามาให้ความดูแลช่วยเหลือผู้เสียหายในคดีอาญา ในกรณีที่ค่าเสียหายที่ได้รับจากผู้กระทำความผิดไม่เพียงพอต่อการชดใช้และเยียวยาผู้เสียหาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้เสียหายที่ได้รับอันตรายถึงขั้นพิการ หรือเสียโฉมติดตัว หรือในกรณีที่ผู้เสียหายต้องฟื้นฟูร่างกายทั้งทางสภาพร่างกายและจิตใจอันเนื่องมาจากอาชญากรรมร้ายแรง อีกทั้งยังให้การชดเชยแก่ครอบครัวของผู้เสียหาย หรือทายาท ในกรณีที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตาย หรือพิการไม่ว่าทางร่างกายหรือจิตใจ อันเนื่องมาจากการกระทำความผิดอีกด้วย ซึ่งการชดใช้ค่าทดแทนแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาโดยหลักแล้วจะมีอยู่สองลักษณะใหญ่ คือ

กรณีแรก กำหนดให้ศาลเป็นผู้สั่งให้จำเลยใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายโดยตรงในลักษณะของค่าเสียหายเบื้องต้น โดยไม่ตัดสิทธิของผู้เสียหายในการดำเนินคดีเพื่อเรียกให้มีการชดใช้ค่าเสียหายเพิ่มเติม หากผู้เสียหายเห็นว่าค่าสินไหมทดแทนที่ศาลพิพากษานั้นยังไม่เพียงพอต่อความเสียหายที่เกิดขึ้น

⁴ Prathan Watanavanich , “ Victimology and Victim’s Right” , (Bangkok : Organizing Committee Thammasat University , 1992) , p.229.

⁵ *Ibid.*

กรณีที่สอง การจัดตั้งกองทุนช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายโดยรัฐ ในบางประเทศ เช่น มลรัฐออนแทรีโอ ประเทศแคนาดา มีการจัดตั้งในรูปแบบของคณะกรรมการ (The Criminal Injuries Compensation Board) ซึ่งเป็นหน่วยงานอิสระในการพิจารณาจ่ายค่าทดแทนแก่ผู้เสียหายเนื่องมาจากการกระทำความผิดทางอาญา ในกรณีที่ได้รับบาดเจ็บ หรือถึงแก่ความตาย ตามที่พระราชบัญญัติค่าทดแทนความเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา (The Compensation for Victims of Crime Act)⁶ กำหนด โดยไม่รวมความเสียหายอันเนื่องมาจากยานพาหนะ เว้นแต่เป็นกรณีที่ใช้ยานพาหนะเพื่อเป็นเครื่องมือในการกระทำความผิด ค่าทดแทนในกรณีนี้รวมถึงค่าใช้จ่ายต่างๆ เช่น ค่ารักษาพยาบาล ค่าทำศพ ค่าขาดรายได้จากการทำงาน รวมถึงค่าเลี้ยงดูเด็กที่เกิดจากการข่มขืนกระทำชำเรา ซึ่งกฎหมายก็ได้กำหนดอัตราขั้นสูงในแต่ละรายการไว้⁷ โดยพื้นฐานแล้วรัฐจะเข้ามาให้ความสงเคราะห์ช่วยเหลือโดยคำนึงถึงสิทธิของผู้เสียหายดังต่อไปนี้⁸

1) สิทธิที่จะได้รับค่าชดเชย (Compensation) รัฐ จะ เข้า มา ช่วยเหลือทางการเงินเพื่อให้ผู้เสียหายกลับสู่ฐานะที่ใกล้เคียงกับฐานะก่อนที่ได้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้น

2) สิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองจากรัฐ (Protection) ผู้เสียหายควรได้รับการคุ้มครองป้องกันมิให้ได้รับความกระทบกระเทือนในทุกๆ ด้าน ไม่แต่เฉพาะด้านร่างกายเท่านั้น แต่สมควรได้รับการคุ้มครองทางด้านจิตใจ (Psychological) ตัวอย่างเช่น การให้ความคุ้มครองให้ผู้เสียหายมิให้ถูกล่วงละเมิดในความเป็นส่วนตัว (Privacy) เป็นต้น

3) สิทธิที่จะได้รับการบริการ (Service) ผู้เสียหายสมควรได้รับการคุ้มครองสิทธิในการที่จะได้รับการเคารพ ยอมรับ และได้รับการช่วยเหลือจากหน่วยงานหรือองค์กร และในการเข้ามาติดต่อกับเจ้าหน้าที่ในองค์กรนั้นๆ เจ้าหน้าที่ต้องปฏิบัติต่อผู้เสียหายโดยคำนึงถึงสิทธิดังกล่าวข้างต้นด้วย

4) สิทธิที่จะได้รับข้อมูลข่าวสาร (Information) ผู้เสียหายมีสิทธิที่จะได้รับการแจ้งข้อมูลต่างๆ ในทางคดี เช่น ขั้นตอนในการดำเนินคดี และได้รับการอธิบายถึงเหตุผลของคำตัดสินในประเด็นต่างๆ แห่งคดี

⁶ http://www.e-laws.gov.on.ca/DBLaws/Statutes/English/90c24_e.htm

⁷ <http://www.attorneygeneral.jus.gov.on.ca/english/about/vw/cicb.asp>

⁸ Davies, Croall and Tyrer “ Criminal Justice ” 3rd ed. , (UK : Pearson Education Limited , 2005), p.70.

ในการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายในคดีอาญานั้น ในแต่ละประเทศก็จะมีวิธีการแตกต่างกันออกไป⁹ แต่ทุกประเทศมักจะมีพื้นฐานทางความคิดร่วมกันเกี่ยวกับความจำเป็นที่รัฐสมควรเข้ามาช่วยเหลือผู้เสียหาย ซึ่งสามารถจำแนกออกเป็นประเด็นหลักได้ดังต่อไปนี้

1. เพราะรัฐประสบความล้มเหลวที่จะปกป้องประชาชนให้ปลอดภัยจากอาชญากรรมจึงมีข้อผูกมัดที่จะชดเชยความเสียหายแก่ผู้ที่ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม ด้วยเหตุที่ประเทศที่มีอารยธรรมทั้งหลายย่อมไม่ยอมให้ปัจเจกชนแต่ละคนถืออำนาจได้ตามอำเภอใจ จึงเป็นหน้าที่ของฝ่ายที่รักษากฎหมายต้องรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมให้ปราศจากอาชญากรรม หมายความว่า เจ้าหน้าที่ของรัฐต้องจับกุมผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดเมื่อมีอาชญากรรมเกิดขึ้น ในขณะเดียวกันก็ต้องป้องกันมิให้อาชญากรรมเกิดขึ้นอีกด้วย การที่มีผู้บริสุทธิ์ต้องตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมย่อมเท่ากับว่ารัฐปฏิบัติหน้าที่ไม่เต็มที่ จึงต้องถือว่าบุคคลนั้นเป็นผู้เสียหายที่มีสิทธิที่จะเรียกค่าเสียหายจากรัฐได้ เพราะรัฐล้มเหลวในการคุ้มครองสังคมและประชาชน¹⁰

2. แม้ผู้เสียหายอาจได้รับเงินค่าประกันภัยจากบริษัทประกันภัยมาแล้วก็ตาม หากปรากฏว่ายังไม่คุ้มกับความเสียหายที่ได้รับ การได้รับการเยียวยาความเสียหายจากรัฐก็ถือเป็นค่า

⁹ โปรดดู มาตรา 12 และมาตรา 13 ของปฏิญญาวาด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับผู้เสียหายในคดีอาญาและการใช้อำนาจโดยมิชอบ” (Declaration of Basic Principle of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power, 1985) องค์การสหประชาชาติได้กำหนดหลักเกณฑ์ไว้ว่า “ หากผู้เสียหายไม่สามารถได้รับการชดเชยเยียวยาจากผู้กระทำความผิดหรือโดยวิธีอื่นเต็มจำนวนความเสียหาย รัฐต้องจัดให้มีการจ่ายค่าทดแทนแก่ผู้เสียหาย ในกรณีนี้ปรากฏว่า

a) เป็นผู้เสียหายที่ได้รับอันตรายแก่กายหรือจิตใจอันเป็นผลเนื่องมาจากการกระทำความผิดอาญาร้ายแรง

b) ครอบครัวของผู้เสียหาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่ต้องพึ่งพาผู้เสียหายที่ได้เสียชีวิตหรือตกเป็นผู้ไร้ความสามารถอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดอาญา

และเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ข้างต้นรัฐต้องจัดให้ หรือสนับสนุนส่งเสริมให้มีกองทุนสำหรับการช่วยเหลือเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาในระดับชาติ ”

¹⁰ Prathan Watanavanich , *supra note 4* , p.205. และ Tatsuya Ota , *Supra note 3* , p.287.

ทดแทนความเสียหายจำนวนมากที่เหยื่อต้องประสบ¹¹ เพื่อเป็นการขยายแนวคิดเรื่องรัฐสวัสดิการในการที่รัฐต้องให้ความช่วยเหลือทางด้านมนุษยธรรมต่อผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำ ความผิดอาญาของบุคคลอื่น¹²

3. อาชญากรรมเป็นปรากฏการณ์สังคมที่เมื่อสมาชิกคนใดต้องได้รับผลร้ายโดยตกเป็นผู้เสียหายแล้ว รัฐก็ไม่ควรปล่อยให้ผู้นั้นได้รับความเดือดร้อนเพียงลำพัง แต่รัฐพึงจะต้องจัดหา มาตรการช่วยเหลือคุ้มครอง ประกันความปลอดภัย หรือ แบ่งปันความเสี่ยงของประชาชนในสังคม¹³

เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่าเหตุผลทั้งสามประการนั้น เหตุผลในข้อที่หนึ่งจะมีน้ำหนักมากที่สุด เพราะเป็นการเน้นถึงความรับผิดชอบของรัฐโดยตรงต่อการคุ้มครองอาชญากรรม อย่างไรก็ตามก็มีข้อโต้แย้งในประเด็นดังกล่าว คือ ความรับผิดชอบในการชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาไม่ควรเป็นของรัฐ แม้ว่ารัฐจะมีหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมเพื่อมิให้ประชาชนตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรม แต่รัฐก็ไม่สมควรที่จะต้องรับผิดชอบในอาชญากรรมที่เกิดขึ้นในทุกกรณี¹⁴ อาจเปรียบเทียบได้กับกรณีของแพทย์ที่มีหน้าที่รักษาประชาชน ที่นายแพทย์ไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบในกรณีที่มิคนล้มป่วยหรือถึงแก่ความตายเพราะโรคภัยคุกคาม เว้นแต่นายแพทย์จะมีความบกพร่องอย่างอื่นอยู่ด้วย

หากต้องให้รัฐเข้ารับผิดชอบในอาชญากรรมที่ก่อความเสียหายในทุกๆกรณีแล้ว ก็ไม่อาจหาจุดสิ้นสุดในความรับผิดชอบของรัฐได้เลย เนื่องจากแผนการช่วยเหลือเยียวยาแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาของรัฐ จะสามารถสำเร็จได้ก็ด้วยงบประมาณที่ต้องใช้เป็นจำนวนมหาศาล ในปีหนึ่งๆ ผู้ที่ตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมมีอยู่เป็นจำนวนมาก ย่อมอาจส่งผลถึงปัญหาในด้านเศรษฐกิจของรัฐได้

อย่างไรก็ตาม หลักของการช่วยเหลือผู้เสียหายอันเนื่องมาจากการกระทำ ความผิดอาญาของรัฐนั้นไม่ได้หมายความว่ารัฐต้องเข้าไปช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายในความผิดนั้นๆ อย่างเต็มความรับผิดชอบเหมือนเช่นความรับผิดชอบของผู้กระทำความผิดเพื่อให้ผู้เสียหายกลับสู่ฐานะที่ใกล้เคียงกับที่เป็นอยู่แต่เดิม แต่รัฐจะเข้าไปช่วยในลักษณะของการสงเคราะห์ (Public Assistance Approach) มากกว่าที่จะใช้รูปแบบการชดเชยค่าสินไหมทดแทนความเสียหาย (State

¹¹ Prathan Watanavanich , *Ibid.*.

¹² Tatsuya Ota , *supra* note 3, p.287.

¹³ *Ibid.*

¹⁴ Prathan Watanavanich , *supra* note 4 , p.206.

Reparation Approach) ซึ่งอาจเห็นได้ชัดจากการพิจารณาความช่วยเหลือทางการเงินของรัฐ¹⁵ ซึ่งรัฐจะจ่ายในรูปของเงินสงเคราะห์ (*Ex Gratia Payment*)¹⁶ และอาจมีการกำหนดถึงความรับผิดชอบของรัฐในการจ่ายเงินช่วยเหลือเฉพาะความผิดบางประเภท¹⁷ และรัฐอาจอ้างเหตุที่จะยกเว้นความรับผิดชอบในเงินจำนวนดังกล่าวได้หากผู้เสียหายมีส่วนในการกระทำความผิดเช่นนั้นด้วย¹⁸

¹⁵ ระบบการชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาทั่วโลกมีอยู่ห้ารูปแบบใหญ่ๆ คือ

1) ระบบ Damages เป็นการแยกการเรียกร้องค่าเสียหายทางแพ่งและทางอาญาออกจากกันอย่างเห็นได้ชัด เช่นในประเทศไทย อินเดีย ปากีสถาน เป็นต้น

2) ระบบ Restitution ถือว่าการชดเชยค่าเสียหายเป็นสิทธิทางแพ่งแต่ก็ดำเนินการด้วยคำพิพากษาของศาลอาญา ระบบนี้เป็นระบบที่ใช้แพร่หลายที่สุด พบได้ในประเทศฝรั่งเศส เยอรมนี สวีเดน นอร์เวย์ เนเธอร์แลนด์ เป็นต้น

3) ระบบ Restitution ที่มีลักษณะระหว่างสิทธิทางแพ่งและทางอาญา การชดเชยในลักษณะนี้จะมีลักษณะของการลงโทษแพ่งอยู่ด้วย ประเทศที่ใช้ระบบนี้ได้แก่ สวิตเซอร์แลนด์ สหรัฐอเมริกา เม็กซิโก เป็นต้น

4) ระบบ Compensation ที่มีลักษณะเป็นสิทธิทางแพ่งและดำเนินการโดยศาลอาญา แต่มีแหล่งเงินสนับสนุนโดยรัฐ ประเทศที่ใช้ระบบนี้ได้แก่ ประเทศคิวบาก่อนยุคคาสโตร

5) ระบบ Compensation ที่มีลักษณะเป็นกลางและมีกระบวนการพิจารณาคำร้องเป็นพิเศษอันเป็นการจ่ายค่าทดแทนโดยรัฐ ประเทศที่ใช้ระบบนี้ได้แก่ ประเทศอังกฤษ นิวซีแลนด์ ญี่ปุ่น เป็นต้น (ดูจาก จีรวัดน์ จงสงวนดี ในข้อมูลเอกสารของสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา กลุ่มกฎหมายที่สิบสอง หน้า 54 (7))

¹⁶ Tatsuya Ota, *supra* note 3, p.117.

¹⁷ โปรดดู Article 12 of United Nation Declaration of Basic Principle of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power ซึ่งมีใจความโดยสรุปว่า รัฐจะออกเงินช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายที่บาดเจ็บทางกายอย่างร้ายแรงเท่านั้น หรือจะช่วยเหลือทางการเงินแก่ครอบครัวหรือทายาทที่ต้องพึ่งพาอาศัยผู้เสียหายในกรณีที่ผู้เสียหายถูกกระทำความผิดทางอาญาจนถึงแก่ความตายหรือทุพพลภาพเท่านั้น และจะต้องเป็นกรณีที่ผู้เสียหายไม่อาจได้รับการช่วยเหลือหรือชดเชยจากผู้กระทำความผิด หรือวิธีการอื่นใดได้อีก

¹⁸ โปรดดู Article 8 of European Convention on the Compensation of Victim of Violent Crime, 24 Nov. 1983 (ETS.No.116) ที่มีใจความโดยสรุปว่ารัฐอาจไม่จ่ายค่าทดแทน

อย่างไรก็ตาม แม้ว่ารัฐจะเข้ามาช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาแล้วก็ไม่เป็นการลดภาระความรับผิดชอบของผู้กระทำความผิดลง ผู้กระทำความผิดก็ยังคงรับผิดชอบในการกระทำของตน โดยรัฐอาจกำหนดมาตรการย้อนกลับไปยังผู้กระทำความผิดอันมีลักษณะที่เป็นตัวเงิน นอกเหนือจากโทษที่ต้องรับในทางอาญาแล้ว เพราะในแง่ของทฤษฎีอาญาแล้วสมควรที่จะให้ผู้กระทำความผิดได้รับรู้ผลแห่งการกระทำของตนเพื่อเป็นการเตือนสติ โดยไม่จำเป็นต้องคำนึงว่าผู้กระทำความผิดนั้นจะมีฐานะทางเศรษฐกิจเป็นเช่นใด¹⁹

2.1.2 แนวคิดในการเยียวยาผู้เสียหายโดยการใช้สิทธิทางศาล

นอกจากแนวคิดที่ให้รัฐต้องเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญาดังที่ได้พิจารณาข้างต้นแล้ว ในหลักกฎหมายทั่วไป บัญญัติบุคคลที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา ย่อมต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายเช่นนั้นด้วย

เมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นกับบุคคลใด ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดนั้นย่อมสามารถทำการฟ้องคดีเพื่อป้องกันสิทธิของตนเองโดยเรียกค่าเสียหายทางแพ่งจากการกระทำความผิดนั้นๆ ในฐานะที่เป็นละเมิด (Tort) อย่างไรก็ตาม กรณีละเมิดจะมีผลเพียงแต่ทำให้เกิดสิทธิเรียกร้องทางแพ่งสำหรับค่าสินไหมทดแทนเพื่อละเมิดแต่อย่างเดียวเท่านั้น

แต่เดิมนั้นการกระทำละเมิดเป็นเหตุให้ผู้เสียหายเกิดความต้องการแก้แค้นต้องการโต้ตอบให้สาสมกับความเสียหายที่ตนได้รับ ต่อมาสังคมมีการวิวัฒนาการขึ้นจึงเริ่มมีการออกข้อบังคับให้เลิกใช้วิธีการแก้แค้นเพื่อทดแทนความเสียหาย และใช้วิธีรับเอา “ ค่าทำขวัญ ” แทน เมื่อมีการรวมตัวของประชาชนขึ้นเป็นรัฐหรือประเทศ การเรียกค่าทำขวัญก็เปลี่ยนไปในลักษณะของการที่ผู้เสียหายมีสิทธิเรียกร้องให้ผู้กระทำละเมิดชดเชยค่าเสียหายเท่าที่ตนได้รับ หรือในบางรัฐก็กำหนดให้ค่าเสียหายมีลักษณะของการลงโทษอยู่ด้วยกล่าวคือ ให้ผู้เสียหายมีสิทธิเรียกเงินปรับให้สูงเกินกว่าความเสียหายที่แท้จริง

หรือลดจำนวนเงินดังกล่าวลงได้ หากปรากฏว่าผู้ได้รับความเสียหายมีส่วนในการกระทำความผิดอยู่ด้วย หรือการจ่ายค่าทดแทนไปอาจเป็นการขัดต่อความยุติธรรมหรือผลประโยชน์สาธารณะ และ Ian Freckelton, “Compensation for victim of crime ” Paper submitted for the Symposium on victimology 13-18 July 2003, Stellenbosch, South Africa, p.10.

¹⁹ Prathan Watanavanich, *supra* note 4, p.223.

กฎหมายในเรื่องละเมิดนั้นมีหลักที่สำคัญอยู่สามประการคือ มีการกระทำความผิด มีความเสียหายเกิดขึ้น และความเสียหายที่เกิดขึ้นมีความสัมพันธ์กันกับการกระทำความผิด ซึ่งสิ่งที่กฎหมายละเมิดพึงคุ้มครองนั้นคือ สิทธิในความปลอดภัยต่อชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สินและชื่อเสียง โดยหากมีการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดอันเป็นการกระทบกระเทือนสิทธิเหล่านี้ ย่อมทำให้ผู้ถูกระทำมีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทน (Compensation) เพื่อการละเมิดนั้นได้ โดยค่าสินไหมทดแทนที่จะได้รับนั้นจะพิจารณาจากหลักการกลับคืนสู่ฐานะเดิมของผู้เสียหายก่อนที่จะมีการละเมิด หรือที่เรียกว่าหลักฐานะที่ถูกต้องแท้จริง (Rightful Position Principle)

ตามหลักกฎหมาย Common law นั้น บ่อยครั้งที่การเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อการละเมิดมีสาเหตุมาจากการกระทำความผิดทางอาญา ตัวอย่างเช่น ในประเทศอังกฤษ การกระทำความผิดฐานชิงทรัพย์นั้น เป็นทั้งความผิดอาญา และละเมิด (เนื่องจากการกระทบกระเทือนสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลอื่น) ซึ่งค่าสินไหมทดแทนที่ผู้กระทำความผิดต้องชดใช้นั้นจะอยู่ในรูปของค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับ (Compensatory Damages) และค่าสินไหมทดแทนในลักษณะที่เป็นการลงโทษ (Punitive Damages)

2.2 แนวคิดในการเยียวยาจำเลยในคดีอาญา **จากการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ผิดพลาด**

เมื่อเกิดความผิดพลาดขึ้นในกระบวนการยุติธรรม (Miscarriage of Justice) ทำให้ผู้บริสุทธิ์ต้องตกเป็นจำเลยและถูกดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ บุคคลนั้นย่อมมีสิทธิได้รับการเยียวยาความเสียหายที่ตนได้รับ ซึ่งแนวคิดการเยียวยาความเสียหายให้กับจำเลยผู้บริสุทธิ์นั้น มีดังนี้

2.2.1 แนวคิดในการเยียวยาจำเลยในคดีอาญาโดยรัฐ

หลักในการดำเนินคดีอาญาที่ดีนั้นต้องรักษาดุลยภาพระหว่างหลักประกันสิทธิของบุคคล (Due Process Model) และอำนาจรัฐในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ (Crime Control Model) ซึ่งการต้องรักษาสอดคล้องกันนี้ทำให้ในบางครั้งอาจเกิดความผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรมขึ้นจนเป็นผลให้ผู้กระทำความผิดที่แท้จริงหลุดพ้นจากการจับกุมแต่ผู้ที่ต้องรับโทษก็คือบุคคลผู้บริสุทธิ์ ดังนั้น เมื่อเกิดกรณีดังกล่าวขึ้นจึงถือว่ารัฐมีหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบและต้องเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้น ซึ่งนอกจากจะเป็นการชดเชยความเสียหายที่บุคคลผู้บริสุทธิ์

ต้องได้รับแล้ว ยังเป็นการสร้างความเชื่อมั่นของสังคมที่มีต่อกระบวนการยุติธรรมของรัฐให้กลับคืนมาอีกทางหนึ่งด้วย

แนวความคิดในเรื่องการเยียวยาแก่จำเลยในคดีอาญาโดยรัฐนั้นมีที่มาจากหลักการขององค์การสหประชาชาติ โดยการตรากติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิความเป็นพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 (UN International Covenant on Civil and Political Rights) มาตรา 14 (6) ซึ่งมีใจความว่าบุคคลใดต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่าได้กระทำความผิดและหากปรากฏต่อมามีการกลับคำพิพากษาหรือมีการอภัยโทษเพราะเหตุที่บุคคลนั้นไม่ได้กระทำความผิดเนื่องจากพยานหลักฐานใหม่ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรม บุคคลนั้นย่อมมีสิทธิได้รับค่าทดแทนตามกฎหมาย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าบุคคลนั้นมีส่วนรู้เห็นทั้งหมดหรือแต่บางส่วนในการปกปิดข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิดนั้น²⁰

นอกจากนั้น พิธีสารฉบับที่ 7 มาตรา 3 ซึ่งออกตามความแห่งอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ก็ได้บัญญัติถึงหลักกฎหมายที่รัฐจะต้องเยียวยาให้แก่จำเลยผู้บริสุทธิ์ด้วย ซึ่งในอนุสัญญาฉบับนี้มีข้อความทำนองเดียวกันกับความที่บัญญัติในกติกาสากลว่าด้วยสิทธิความเป็นพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 แต่ได้บัญญัติข้อความเพิ่มเติมถึงวิธีการที่รัฐต้องเยียวยานอกเหนือไปจากการชดใช้ค่าทดแทน กล่าวคือ จำเลยมีสิทธิได้รับการช่วยเหลือจากรัฐโดยวิธีการอื่นตามสมควรอีกด้วย²¹

²⁰ International Covenant on Civil and Political Rights, Section 14(6) “ When a person has by a final decision been convicted of a criminal offence and when subsequently his conviction has been reversed or he has been pardoned on the ground that a new or newly discovered fact shows conclusively that there has been a miscarriage of justice, the person who has suffered punishment as a result of such conviction shall be compensated according to law, unless it is proved that the non-disclosure of the unknown fact in time is wholly or partly attributable to him. ”

²¹ European Convention on Human Rights, Protocol No. 7, Article 3 บุคคลใดต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่าได้กระทำความผิดและหากปรากฏต่อมามีการกลับคำพิพากษาหรือมีการอภัยโทษเพราะเหตุที่บุคคลนั้นไม่ได้กระทำความผิดเนื่องจากพยานหลักฐานใหม่ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรม บุคคลนั้นย่อมมีสิทธิได้รับค่าทดแทนตามกฎหมายหรือได้รับการช่วยเหลือจากรัฐโดยวิธีการอื่นตามสมควร

จากหลักกฎหมายอันเป็นมาตรฐานสากลดังกล่าว อาจกล่าวได้ว่าการเยียวยาแก่ผู้ถูกดำเนินคดีอาญาโดยรัฐนั้นเป็นกรณีการชดเชยความเสียหายแก่บุคคลผู้บริสุทธิ์ที่ถูกดำเนินคดีอาญา เนื่องจากความผิดพลาดหรือความบกพร่องของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาหรือของเจ้าหน้าที่รัฐ ดังนั้นเมื่อเกิดความผิดพลาดขึ้นผู้ที่มีหน้าที่ต้องรับผิดชอบต่อกรณีดังกล่าวก็คือรัฐนั่นเอง ซึ่งความรับผิดชอบโดยรัฐนั้นจะอยู่ในรูปแบบของการจ่ายเงินค่าทดแทนในสองลักษณะ คือ เป็นเงินที่รัฐพึงจ่ายให้โดยอาศัยหลักกฎหมายแพ่งในมูลละเมิดลักษณะหนึ่ง และลักษณะเงินสงเคราะห์ (*Ex Gratia Payment*) ที่รัฐพึงช่วยเหลือเยียวยาให้แก่จำเลยผู้บริสุทธิ์อีกลักษณะหนึ่ง ซึ่งเงินที่รัฐจ่ายให้ทั้งสองลักษณะนั้นก็จะมีที่มาจากเงินงบประมาณของรัฐที่มาจากภาษีของประชาชน ดังนั้นโดยหลักการแล้วเมื่อมีกรณีที่รัฐจะต้องชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้ถูกดำเนินคดีอาญาโดยผิดพลาดดังกล่าว ก็จะจัดสรรงบประมาณแต่ละปีให้ไป โดยไม่มีความจำเป็นต้องนำเงินภาษีของประชาชนมาจัดตั้งเป็นกองทุนเฉพาะ อันทำให้ไม่อาจนำไปใช้เพื่อประโยชน์อย่างอื่น ซึ่งย่อมขัดกับหลักการที่ดี

(1) ค่าสินไหมทดแทน

การเยียวยาแก่จำเลยผู้บริสุทธิ์โดยรัฐในลักษณะของค่าสินไหมทดแทนนั้นมีอยู่ในประเทศอังกฤษ²² ซึ่งมีที่มาจาก Criminal Justice Act 1988 โดยการชดเชยนั้นจะขึ้นอยู่กับการพิจารณาของกระทรวงมหาดไทย (Home Office) ซึ่งจะพิจารณาเป็นรายกรณี ซึ่งมีแนวทางในการพิจารณาจากภาวะความเดือดร้อน (hardship) ที่จำเลยได้รับการตกเป็นผู้ต้องสงสัย ซึ่งการชดเชยมีลักษณะเดียวกันกับจ่ายค่าสินไหมทดแทนความเสียหายตามกฎหมายแพ่ง กล่าวคือ จำนวนความเสียหายส่วนบุคคลที่คำนวณเป็นเงินได้ (personal financial loss) การสูญเสีย

(The Practice of The State Concerned) เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าบุคคลนั้นมีส่วนรู้เห็นทั้งหมดหรือแต่บางส่วนในการปกปิดข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิดนั้น

²² แต่เดิมการชดเชยค่าเสียหายแก่จำเลยในคดีอาญาในประเทศอังกฤษมีแนวคิดในลักษณะที่เป็นเงินสงเคราะห์ (*Ex Gratia payment*) ที่อยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานที่เรียกว่า Home Secretary ซึ่งจะชดเชยให้ในกรณีที่เกิดจากความประมาทเลินเล่อของตำรวจหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ แต่แนวคิดดังกล่าวคณะกรรมการด้านสิทธิมนุษยชนขององค์การสหประชาชาติ ได้ตั้งข้อสังเกตว่า แนวปฏิบัติดังกล่าวนี้ไม่สอดคล้องกับหลักการตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (UN International Covenant on Civil and Political Rights) มาตรา 14(6)

รายได้ (Loss of Earning) การสูญเสียความสามารถในการประกอบกิจการในอนาคต (The Reduction in The Applicants Future Earning Capacity) นอกจากนั้นยังต้องรวมถึงค่าทนาย และค่าใช้จ่ายที่ญาติของจำเลยได้ใช้ในการมาเยี่ยมระหว่างจำเลยถูกจำคุกอีกด้วย²³

อย่างไรก็ตาม มีผู้เสนอแนะว่าการมุ่งพิจารณาเพียงการชดเชยความเสียหายดังกล่าว นั้นไม่น่าที่จะเพียงพอต่อความเสียหายในทางอื่นที่จำเลยต้องได้รับ ดังนั้น ควรมีการให้ความช่วยเหลือจากรัฐโดยรูปแบบอื่นด้วย เช่น การฝึกอาชีพและช่วยเหลือเพื่อการมีงานทำ (Re-training schemes to help them find employment) หรือการช่วยเหลือเพื่อการปรับตัวกลับสู่สังคม (re-adjust into society) เนื่องจากไม่ว่าจำเลยจะได้รับเงินชดเชยเป็นจำนวนเท่าใด หากปราศจากการช่วยเหลือเช่นนี้แล้ว จำเลยก็ไม่อาจเริ่มดำเนินชีวิตใหม่ได้อย่างปกติสุข²⁴

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าแนวคิดในการชดเชยค่าเสียหายแก่จำเลยของประเทศอังกฤษนั้นมีลักษณะเดียวกับกรณีละเมิดในทางแพ่ง กล่าวคือ เป็นการชดเชยวิถีชีวิตที่ต้องเสียไป (Repair spoiled lives) จากการถูกจำคุก ซึ่งในประเทศสหรัฐอเมริกาก็มีแนวคิดในการชดเชยให้แก่จำเลยเช่นเดียวกันนี้

(2) เงินสงเคราะห์ (Ex Gratia Payment)

การเยียวยาให้แก่จำเลยผู้บริสุทธิ์โดยรัฐในลักษณะของการสงเคราะห์นั้น อาจพิจารณาได้จากหลักกฎหมายญี่ปุ่นซึ่งกำหนดให้รัฐเยียวยาผู้บริสุทธิ์ที่ถูกดำเนินคดีอาญาในรูปของการจ่ายเงินสงเคราะห์²⁵

การจ่ายเงินช่วยเหลือแก่จำเลยในคดีอาญาในรูปแบบของเงินสงเคราะห์จากรัฐนั้น จำนวนเงินที่รัฐจ่ายให้จะขึ้นอยู่กับประเภทของโทษที่จำเลยได้รับ²⁶ กล่าวคือ กรณีที่จำเลยถูก

²³ <http://www.leeds.ac.uk/law/ccjs/homepage.htm>

²⁴ *Ibid.*

²⁵ ในประเทศญี่ปุ่นนั้นมีการแยกพิจารณาเรื่องการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายสองฉบับ โดยในเรื่องการช่วยเหลือเยียวยาจำเลยในคดีอาญานั้นบัญญัติอยู่ใน Criminal Indemnity Law (Law No.1, January 1, 1950 แก้ไขครั้งสุดท้ายโดย Law No.42, May 17, 1988) ส่วนการเยียวยาผู้ต้องหาในคดีอาญาจะอยู่ใน Regulation for Suspect's Indemnification (Ministry of Justice, Instruction, No.1, apr.12, 1957 แก้ไขครั้งสุดท้ายโดย Ministry of Justice Instruction on No.3, May 17, 1988)

²⁶ Art. 4

ประหารชีวิตศาลจะพิจารณาค่าเสียหายจากความตาย นอกจากนี้หากพิสูจน์ได้ว่าความตายของจำเลยนั้นทำให้เกิดความเสียหายเกี่ยวกับทรัพย์สิน ศาลอาจกำหนดเงินที่จะจ่ายให้เพิ่มขึ้นจากอัตราเดิมได้ ซึ่งหลักเกณฑ์ในการพิจารณาค่าเสียหายจะคำนึงถึงอายุ สุขภาพ ความสามารถในการหารายได้ รวมทั้งความเสียหายในเชิงทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับความตายดังกล่าวอีกด้วย

ในกรณีที่จำเลยได้รับโทษจำคุก ศาลจะเป็นผู้พิจารณาว่าสมควรจะได้รับการช่วยเหลือในความเสียหายเท่าใด ทั้งนี้ นอกจากศาลจะพิจารณาจากเวลาที่จำเลยต้องถูกจำคุกแล้ว ยังพิจารณาถึงความเสียหายในทางทรัพย์สิน การสูญเสียประโยชน์ที่จำเลยนั้นได้รับอันเนื่องจากความทุกข์ทรมานด้านร่างกาย จิตใจ รวมไปถึงเจตนาของผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้อง และการละเลยในการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจ อัยการหรือผู้พิพากษาอีกด้วย

นอกจากนั้นในกรณีที่จำเลยถูกปรับ ค่าเสียหายที่รัฐจ่ายให้ก็จะเท่ากับจำนวนเงินที่ถูกปรับพร้อมดอกเบี้ยนับแต่วันที่ถูกปรับจนถึงวันที่ศาลตัดสินให้มีการเยียวยาความเสียหาย

ดังนั้น ไม่ว่าจะการเยียวยาให้แก่จำเลยจะอยู่ในรูปแบบของการจ่ายเงินสงเคราะห์หรือการชดเชยค่าสินไหมทดแทนโดยอาศัยหลักกฎหมายแพ่ง ต่างมีแนวคิดหลักอย่างเดียวกันก็คือ การเยียวยาความเสียหายแก่จำเลยในคดีอาญาเป็นไปเพื่อเรียกความเชื่อมั่นของสังคม (Public Confidence) ที่เสียไปเนื่องจากกระบวนการยุติธรรมที่ผิดพลาดให้กลับคืนมาเช่นเดิม นอกจากนี้ยังถือเป็นการบังคับให้การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมเป็นไปด้วยความรอบคอบ และความระมัดระวังมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม การที่รัฐจะสามารถแก้ไขเยียวยาความเสียหายให้แก่จำเลยได้ยังจะต้องคำนึงถึงกระบวนการทางกฎหมาย รวมถึงสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมของรัฐประกอบด้วย

นอกจากแนวคิดในการเยียวยาแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาโดยรัฐตามที่ได้กล่าวมาแล้ว ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญายังอาจได้รับการเยียวยาจากปัจเจกบุคคลด้วยกันได้ด้วยตามแนวคิดที่จะได้กล่าวต่อไป

2.2.2 แนวคิดในการเยียวยาแก่จำเลยในคดีอาญา โดยการใช้สิทธิทางศาล

นอกจากแนวคิดที่ให้รัฐต้องเยียวยาความเสียหายให้แก่จำเลยในคดีอาญาแล้ว ในหลักกฎหมายทั่วไป ปัจเจกบุคคลที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่จำเลยในคดีอาญาย่อมต้องรับผิดชอบความเสียหายเช่นนั้นด้วย

บุคคลที่ตกเป็นจำเลยในคดีอาญาเนื่องจากถูกดำเนินคดีโดยมิชอบ เป็นผู้ได้รับความเสียหายอันเนื่องจากการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อของบุคคลที่เกี่ยวข้อง และทำให้เกิดสิทธิเรียกร้องให้มีการชดเชยค่าสินไหมทดแทนความเสียหายในมูลละเมิดนั้นได้ ไม่ว่าบุคคลที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่จำเลยจะเป็นเอกชนหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ บุคคลนั้นย่อมต้องมีความรับผิดชอบในทางแพ่งต่อจำเลย อย่างไรก็ตาม การใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อละเมิดนั้น ตามปกติบุคคลที่ได้รับความเสียหายเป็นฝ่ายที่จะต้องนำพยานหลักฐานมาแสดงให้เห็นข้อเท็จจริงตามที่กล่าวอ้าง และการที่จะได้รับการชดเชยเยียวยาได้มากนักน้อยเพียงใด นอกจากขึ้นกับข้อเท็จจริงที่พิสูจน์ให้ปรากฏต่อศาลได้แล้ว ยังขึ้นกับฐานะของผู้กระทำละเมิดที่จะสามารถชดเชยค่าเสียหายได้หรือไม่เพียงใดด้วย

สำหรับในกรณีที่ผู้กระทำละเมิดเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐที่กระทำการในหน้าที่ หน่วยของรัฐที่เจ้าหน้าที่ผู้นั้นสังกัดก็อาจเข้ามาร่วมรับผิดชอบต่อผู้ที่ถูกกระทำละเมิดด้วย โดยอาจมีกระบวนการที่หน่วยงานต้นสังกัดที่รับผิดชอบชดเชยค่าเสียหายแก่บุคคลที่ได้รับความเสียหายไปแล้ว ไปใช้สิทธิได้ เบี่ยงเอากับเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้กระทำละเมิดต่อไป นอกจากนี้ การดำเนินกระบวนการยุติธรรมที่ผิดพลาดจนเกิดความเสียหายแก่จำเลยในคดีอาญาอาจเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ของผู้พิพากษาดังก็ได้ ซึ่งในกรณีนี้ นอกจากรัฐจะต้องเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นให้แก่จำเลยแล้ว ในส่วนตัวผู้พิพากษาเองก็ต้องรับผิดชอบชดเชยค่าสินไหมทดแทนในมูลละเมิดที่เกิดขึ้นนั้นด้วย โดยอาศัยหลักกฎหมายในเรื่องละเมิด